
Crítica de llibres

Víctor Climent San Juan

(Professor Titular de Sociologia de la Universitat de Barcelona)

Comentari crític del "Manual de Sociologia del Treball", escrit pel Dr. Raimon Bonal de la Universitat de Barcelona.

La valoració o comentari crític d'un manual, sigui de la disciplina que sigui, sempre resulta una tasca difícil de dur a terme per l'amplitud i l'ambigüitat que caracteritza aquest tipus de publicacions. En principi, un manual té com a objectiu principal recopilar, com si d'una petita enciclopèdia es tractés, el màxim d'informació possible d'una disciplina acadèmica i, alhora, servir de guia introductòria per trobar respostes als principals interrogants que els estudiants es poden plantejar. Els manuals, per tant, poden revestir diverses formes que els faran més o menys atractius, més o menys rigorosos, o més o menys adequats per a l'alumnat, en funció, lògicament, de l'enfocament acadèmic que l'autor hi vulgui donar i de la utilitat que el lector vulgui extreure. Així doncs, pretendre valorar la idoneïtat, la funcionalitat i el rigor d'aquest manual des de paràmetres metodològics i analítics prèviament prefixats és un objectiu totalment allunyat de l'interès del qui escriu aquestes línies.

Aquest llibre, per l'estructura, per les matèries que estudia i per l'amplitud dels coneixements que analitza, el podem situar i inscriure dins d'un format de marcat caràcter enciclopedista, que pretén plasmar a les seves pàgines la pràctica totalitat dels temes que afecten i preocupen la Sociologia del treball. El manual està construït en una dimensió àgil que combina una redacció clara amb un seguit de definicions ràpides que generalment són aclaridores, encara que no sempre porten un fil conductor clar.

És evident, que l'autor ha volgut defugir d'aquells manuals tradicionals que, amb centenars de planes, examinaven exhaustivament el cos teòric i doctrinal d'una disciplina fins el punt d'avorrir l'alumne més pacient i interessat. Per això, construeix un manual lleuger que incorpora figures tan interessants i pedagògiques com el recordatori al final de cada tema sense perdre de vista, i això és el més difícil, el caràcter generalista de tot

manual.

No obstant això, la pròpia brevetat i el caràcter telegràfic del llibre constitueix la primera feblesa de la publicació. En moltes ocasions, la definició d'un concepte o d'un fet social no té una continuació que permeti completar correctament la informació, ja sigui a través d'exemples, de quadres sinòptics o d'una explicació més raonada. Aquesta mancança metodològica afecta, amb més o menys intensitat, els tres primers capítols que no inclouen gràfics, dades estadístiques ni quadres que exemplifiquin quina ha estat l'evolució d'aspectes claus de la Sociologia del treball com ara: l'ocupació, la precarització del mercat de treball, l'atur, l'afiliació sindical, la distribució d'assalariats per tipus d'empreses, la negociació col·lectiva, etc. L'absència d'aquestes dades empobreix el contingut del manual i el redueix, en ocasions, a un llibre-guia que únicament conté conceptes i definicions generals.

Per capítols, el primer, dedicat al Mercat de treball, fa una bona exposició de les temàtiques més importants de la matèria, però oblida construir el marc social, polític i econòmic, que ha determinat que el mercat de treball hagi evolucionat en les darreres dècades d'una determinada manera i no d'altra. L'actual evolució del mercat de treball als països occidentals difícilment es pot entendre si no tenim en compte, a més dels factors tecnològics, el fenomen de la mundialització de l'economia que, en poc temps, ha substituït el concepte de centre-perifèria (països desenvolupats amb alts nivells de vida que exporten els seus productes elaborats a països subdesenvolupats i pobres) per corporacions empresarials basades en xarxes radials que han aprofitat el desenvolupament ràpid de les comunicacions i l'obertura de fronteres per deslocalitzar les empreses a la recerca de costos més baixos. Aquesta dinàmica ha suposat un canvi important en les relacions laborals durant la dècada dels anys vuitanta i noranta, i ha tingut com a principals conseqüències l'afebliment del moviment sindical, la precarització del mercat laboral i el qüestionament d'alguns dels principals avenços socials de l'estat del benestar.

El capítol 2, L'organització del treball i la racionalització, és probablement, de tots, el que més pateix les mancances de tipus general abans esmentades, ja que dibuixa un marc de les principals teories de l'organització del treball massa resumit que no es correspon cronològicament amb l'esdevenir del treball. La correcta anàlisi del Fordisme i el Taylorisme resta incompleta en no especificar quines han estat les causes que van induir la seva crisi ni les respostes que les empreses occidentals hi han donat. Com també s'ignora l'existència d'altres escoles de l'organització tan

importants com ara l'escola de les Relacions Humanes que, de la mà d'Elton Mayo, convulsaren els fonaments de la Direcció Científica del Treball. D'altra banda, la incorporació a l'índex del manual d'una explicació exhaustiva del model japonès de relacions laborals i dels cercles de qualitat és un apunt molt positiu ja que aquest model, prèviament occidentalitzat, s'està introduint gradualment a moltes de les nostres fàbriques i, per tant, és inqüestionable que la seva projecció s'estudiï a la universitat amb una certa profunditat. Malgrat tot, hauria estat bo estendre's una mica més en el camp de les relacions laborals i explicar amb més deteniment el funcionament dels mercats interns i la peculiar composició del salari japonès que, juntament amb el treball de per vida, són els veritables artífexs del funcionament altament competitiu i relativament estable del mercat de treball japonès, sobretot pel que fa a les grans empreses en les quals s'aplica majorment aquest tipus d'organització del treball.

El capítol 3, Els subjectes socials en les relacions laborals, a més de descriure el marc del procés d'acumulació empresarial, així com el paper que juga la tecnologia com a instrument de control del procés productiu, analitza l'evolució i principals estratègies de les organitzacions sindicals a Espanya i la seva importància en el procés de transició política. Fins aquest punt, l'explicació és concreta, potser un pèl sintètica, però molt apropiada i ajuda perfectament l'alumne a situar-se correctament en el context politicosocial de l'Espanya de la Transició. No obstant això, l'actualitat del capítol i el seu interès decreix en no analitzar amb més profunditat quines han estat les principals estratègies sindicals i patronals des de la firma del darrer acord social, l'AES (amb vigència durant els anys 1984-1985), fins a pràcticament aquest moment, i en no incloure una explicació més àmplia dels factors que van fer possible la convocatòria i el posterior èxit de la vaga general del 14 de desembre de 1988. Les conseqüències i els guanys socials que els sindicats, amb posterioritat a la vaga, van aconseguir, fruit d'una negociació unilateral amb el govern socialista, són aspectes importants que no estan recollits en el text del manual, com tampoc no ho està el contingut de la Plataforma Sindical Prioritària, veritable trampolí de la consolidació de la unió sindical a finals dels anys vuitanta, ni, en darrer terme, les causes que justifiquen la negativa constant dels sindicats a engegar, al llarg dels anys noranta, un nou procés de concertació social. Aquest va ser demanat amb molta insistència pel govern socialista i la patronal CEOE -sota la denominació de Pacte per la Competitivitat-, i rebutjat per les organitzacions sindicals en negar-se els primers a

modificar l'esperit macropolític que impregnava els pactes socials de la dècada dels vuitanta i que tan mal record porta als sindicats per l'escassetat dels guanys aconseguits i per l'incompliment constant dels acords, sobretot en matèria d'ocupació.

Finalment, el capítol quart s'inscriu dins d'una perspectiva de les relacions laborals i és possiblement el més sòlid i complet dels quatre que componen aquest manual. En aquest, l'autor analitza, des de diverses perspectives, tant pròpies com alienes, temes tant apassionants com el futur del treball, la significació social de l'ocupació o el repartiment o no del treball com a única mesura per solucionar els alarmants índexs d'atur que pateix el nostre país. És un capítol més reflexiu i molt ben estructurat, en el qual l'autor incorpora un discurs consistent i força pedagògic.

Com a conclusió, crec necessari assenyalar que aquest manual presenta aspectes positius innegables: és un text molt fàcil de llegir, amb un llenguatge força pedagògic i amb una estructura temàtica senzilla i àgil. És, d'altra banda, un llibre de caràcter introductorí que té com a principal objectiu que els alumnes disposin d'un material iniciatiu que els faciliti la comprensió de la Sociologia del treball. Ara bé, també és un llibre que presenta algunes llacunes teòriques. En primer lloc, el plantejament del manual és molt ambiciós, per la temàtica que reflecteix en l'índex, però l'extensió és reduïda i això dóna lloc al fet que molts conceptes tan sols puguin ser definits de manera telegràfica sense possibilitat d'aprofundir suficientment en la matèria. En segon lloc, ignora massa sovint l'evolució de les relacions laborals als anys noranta, detalla pocs exemples, no incorpora cap quadre estadístic i refereix poc la realitat espanyola, especialment des de 1985 fins a l'actualitat. I en darrer terme, para poca atenció al paper dels agents socials, sindicats i patronal, dins del marc de les relacions laborals dels anys noranta a Espanya, en no explicitar quines han estat les principals estratègies d'aquestes organitzacions envers la incorporació espanyola a la Unió Europea i al repte de convergència de la unitat monetària.

En resum, és un bon llibre per introduir-se en la matèria però que precisa de l'ajut d'altres textos per completar la informació.

Informació bibliogràfica

Lluís Flaquer, **El català, llengua pública o privada?**, Barcelona, Empúries, Biblioteca Universal, 1996.

per **Raimon Bonal**, Universitat de Barcelona

El tema del text de Lluís Flaquer és atractiu i respon a una anàlisi i a una reflexió que han estat viscudes per molts de nosaltres. És fruit d'un encàrrec d'EMPRIUS CLUB D'OPINIÓ. Fou un cert la felicitat trobada d'uns demandants amb un sociòleg, insigne soci fundador de l'Associació Catalana de Sociologia, que ha manifestat des de fa ja alguns anys un gran interès pel tema de la llengua catalana; no solament per la llengua, sinó també la cultura.

El català, llengua pública o privada? és reivindicat per l'autor com un tractat de sociologia de la llengua, sense menystenir els estudis de sociolingüística o de filologia catalanes. L'interès se centra en la relació que s'estableix entre la llengua i l'estructura social o, almenys, amb alguns elements característics de l'estructura social: la classe social o la posició social des de la qual es fa ús de la llengua catalana, la identitat nacional de Catalunya, l'existència de cultures diferenciades enfrontades al problema de la llengua, els mecanismes del canvi lingüístic a Catalunya, les representacions col·lectives vigents sobre la qüestió distingint entre percepcions i hàbits, entre socialització instrumental i contextos d'interacció, etc. La riquesa dels continguts d'aquesta anàlisi és irreplicable.

Com a persona entregada a estudis que habitualment són propis de l'antropologia, el nostre autor ha recorregut a l'enquesta qualitativa per intentar veure com els diferents actors que ocupen llocs diversos en l'estructura social es posicionen davant el problema de l'ús de la llengua catalana i com articulen els seus discursos tant des del punt de vista de les seves percepcions, com dels hàbits i de la seva socialització a Catalunya.

A través d'aquesta pràctica de recerca hom s'adona de l'enorme complexitat del problema, ja que depèn d'una gran quantitat de variables que són, si no decisives, influïdores del resultat final en l'ús més o menys intensiu de la llengua catalana a Catalunya. D'una banda, la important causa històrica de la modernització i els

canvis històrics experimentats a l'estructura social a les darreries del franquisme i a l'adveniment de la democràcia espanyola (democratització, estat de les autonomies, ingrés a la comunitat europea); les conseqüències transcendents que això té per a l'evolució de la socialització més instrumental que expressiva de les persones; els posicionaments diversos segons les trajectòries vitals experimentades per les persones; l'impacte viabilitzador o bloquejador de la sociabilitat comunitària; els voluntarismes, les militàncies i els enganxaments externs que afavoreixen o entorpeixen l'assumpció de la realitat diferencial catalana; la tipologia de treball professional concretament dut a terme; les inhibicions, pors, vergonyes viscudes per qui es troba davant del repte d'usar la llengua catalana en la seva vida quotidiana; etc.

En el procés d'interacció de les persones que es troben a casa nostra, la complexitat de les situacions reals es veu clarament en el quadre de la plana 148 on s'ha intentat condensar el conjunt heterogeni de relacions que, a grans trets, es compartimenten en funció de l'amistat o familiaritat, de la competència lingüística, del monolingüisme, de la iniciativa comunicativa, del grau de jerarquització, del grau de formalització de l'intercanvi i de l'objecte de la relació. Un conjunt de variables que indica que la sociologia de la llengua, en aquest cas la catalana, acaba essent un problema extraordinàriament complex d'analitzar si es vol tenir compte de tots els extrems que configuren la realitat empírica.

En aquest sentit, a mi personalment, més enllà de l'interès i seducció que em produïa el tema, expositivament m'ha resultat enfarfegador. Haig de reconèixer que he patit dos problemes que han enrarit considerablement el seguiment del fil conductor de l'argument. D'una banda, malgrat la claredat expositiva i esquematitzadora del quadre de la plana 148, una vegada hom s'ha introduït de ple en els continguts dels capítols que segueixen, he experimentat reals dificultats de seguiment. El conjunt m'ha resultat espès, malgrat l'interès real pel tema i el gran poder d'atracció dels materials efectivament treballats. D'altra banda, el conjunt m'ha semblat repetitiu. Per experiència personal puc dir que elaborar, manipular i interpretar dades qualitatives, ja siguin relats de la vida com històries de la vida, no és traduir escrupolosament tot el que ha estat dit amb una fidelitat literal absoluta reproduint fins i tot els tics d'un determinat interlocutor quan aquests no tenen cap significació visible. La literalitat es justifica des del moment que el que ha estat expressat està carregat de sentit i aquesta literalitat afecta tant el llenguatge verbal com el llenguatge no verbal. Precisament pel que fa a aquest darrer,

Flaquer l'ha emprat amb una escrupolositat encomiable quan es refereix a les observacions sobre les rialles o d'altres reaccions que acompanyen el que estan dient els interlocutors com és ara, per exemple, quan hi ha hagut la interferència d'una altra persona de la llar i fins i tot quan hi ha hagut discussions interpretatives sobre un determinat tema entre els que prenen part en el diàleg. Per a mi, el que s'ha fet feixuc és la transcripció inacabable d'uns discursos molt repetitius fins al punt de perdre el fil temàtic fonamental que en justificava la transcripció.

Ambdós problemes faran que el llibre de Flaquer potser no tingui la divulgació popular que tots li desitjariem, ja que si el tema s'hagués presentat d'una altra manera, podria arribar molt més fàcilment al lector que no està necessàriament informat, tot i que sí inqüestionablement afectat.

Això em condueix a una reflexió marginal. Em refereixo al dilema ben present en tota publicació que es planteja en la tensió evident entre rigor científic i la divulgació popular. Crec que cal escollir entre ambdues posicions que solen presentar-se sovint com a incompatibles.

Si el treball de Flaquer s'adiu amb certesa a les exigències d'un rigor metodològic i d'un bon fer des del punt de vista dels requisits científics i acadèmics, certament té problemes divulgatius. En aquest cas, no tant per l'esforç fet pel que fa a les formes de redacció emprades que s'adapten perfectament al lector corrent, sinó per la manera com ha estat treballada i presentada l'abundant informació de la qual es partia.

Les formes de dicció populars encaixen difícilment amb les exigències d'un treball científicament ben fet. Hi ha problemes d'adaptació, d'adequació i d'interrelació entre el científic i la comprensió popular. No és pas un dèficit imputable al sentit popular, sinó que es tracta més aviat de llenguatges diferents en el context de la interferència de l'acadèmia. Vull dir que el llenguatge acadèmic, i científicament vàlid, no és necessàriament el de les formes orals emprades en l'expressió popular. En aquest sentit, només cal referir-nos com exemple paradigmàtic als llenguatges mèdic i jurídic que, essent perfectament construïts des de la perspectiva de la puresa i la precisió del llenguatge, acaben essent una forma de parlar en què es necessita una concreta iniciació per poder-ne fer un seguiment adequat. Altrament no l'entendran com cal les persones que, no essent-ne iniciats, tenen tanmateix un interès ben directe en el que aquest llenguatge pretén dir.

Precisament la gran qualitat del treball de Flaquer és la singularitat del coneixement viu i directe de les experiències i de les

idees de l'home del carrer sobre el problema de l'ús de la llengua catalana. Em sembla veure en la forma expositiva emprada una greu dificultat per fer arribar l'exposició dels seus continguts i de les seves interpretacions a qui veritablement hauria d'assumir-los. Crec que aquesta no és pas una objecció menor a la transcendència de la tesi que vol expressar l'autor: les funcions simbòliques de la llengua pesen excessivament en l'ús social i comunicatiu del català. Si aquestes no arriben efectivament al lector, s'haurà perdut una gran oportunitat.

***

Més enllà de l'apreciació bibliogràfica d'**El català, llengua pública o privada?**, voldria dir-hi la meua sobre el debat sobre la llengua catalana. Al cap i a la fi, amb més o menys intensitat tots tenim experiències en la dialèctica i contradicció entre dues llengües considerades igualment com a oficials: català/castellà, francès/flamenc, francès/anglès, basc/castellà, gallec/castellà, etc.

Com molt bé deixa entendre Flaquer en el seu treball, hi ha elements de tipus estructural que hi juguen un paper rellevant; el mercat, l'estat, el poder, etc.; però hi ha també elements de tipus relacional que manifesten la seva presència i tenen el dret a la paraula: prestigi, professió, construcció social, socialització, etc. Hauríem de conjugar els dos elements, estructural i relacional, per poder entendre el que veritablement està passant en l'ús quotidià del català.

L'afirmació de Flaquer sobre que "la situació de pluralisme lingüístic actual perjudica el català" ens ha de fer pensar. Diria més: ens ha de fer actuar. Per exemple, la concessió que fa en algunes estacions la RENFE quan repeteix en llengua catalana el que ha anunciat en castellà, tot i que sigui d'agrair el detall de donar una consideració i espai a la llengua catalana, només contribueix al confusióisme: posa les dues llengües en peu d'igualtat i, precisament, en una comunicació adreçada a un públic potencialment anònim referida a un fragment comunicatiu del qual la diferenciació de les paraules que han d'ésser traduïdes és senzillament inapreciable. El català surt perjudicat, com una qüestió de respecte o d'educació i com una "concessió". És a dir, com que som a Catalunya, cal respectar la llengua local.

El català, tal com es presenta en la realitat empírica tant pel que fa a les percepcions com als hàbits quotidians, tant en la pràctica d'ús privat com públic, es troba en una inferioritat manifesta. En l'àmbit privat la intervenció no és clara i evident; però en l'àmbit

públic i visible cal que el català ocupi efectivament el lloc que li pertoca com a llengua pròpia de Catalunya. De cap manera es tracta ara d'una simple concessió o cortesia de cara a la llengua de Catalunya. I és aquí on aportaria la meva experiència viscuda a la Bèlgica dels anys seixanta quan hi cursava la llicenciatura de sociologia.

En efecte, a primer cop d'ull, la situació de Bèlgica em va semblar ideal; sobretot en contrast amb el que es vivia a l'interior de la Catalunya d'aleshores en ple període franquista. Fins i tot, personalment i com estranger, em semblava ridícula la guerra real que es plantejava al carrer i al parlament belga entorn dels límits de la frontera lingüística entre valons i flamencs. Em semblava una fotesa la discussió sobre si tal poble havia d'ésser considerat dintre del territori de Flandes o del de Valònia en un país on, aparentment, la igualtat de drets i de privilegis de la doble oficialitat del francès i del flamenc era una realitat. De fet, aquella oficialitat, a grans trets, era la següent: en territori flamenc es parlava bàsicament aquesta llengua, però es tenia l'obligació de conèixer, entendre i parlar el francès. Per la seva banda, en territori való la situació era perfectament la inversa: es parlava bàsicament el francès, però es tenia el deure de conèixer i, si era necessari, parlar, el flamenc.

Però, què passava efectivament? Senzillament i de fet, tothom coneixia el francès; però els valons no necessàriament coneixien el flamenc i, en canvi, els flamencs sempre es podien desempellegar en francès. I què més passava? Doncs que, malgrat que ambdues llengües tenien una mateixa protecció jurídica i una mateixa estructura normativa, per accedir a llocs de responsabilitat política, empresarial, jurídica o, en general, de poder i domini dintre de Bèlgica, l'ús fàctic del francès es feia absolutament indispensable, mentre que el del flamenc quedava a l'albir de determinades i concretes eventualitats i situacions molt específiques. Això té una traducció real en el mercat, en l'encariment dels productes i de la seva publicitat i de tants altres aspectes.

És únicament un fet sociològic de dominació i de poder? Em sembla que no. Només i únicament és un fet que depèn de la diversa vehiculació de cadascuna de les dues llengües. El francès és una llengua més vehicular que el flamenc. Això es tradueix indefectiblement en problemes de mercat, de poder, de prestigi social, etc. El català, en aquest sentit, és tanmateix una llengua menys vehicular que el castellà i troba les seves repercussions en molts i diversos àmbits de la vida col·lectiva. Aquesta és una situació de fet que cal tenir en compte.

Aleshores, què es pot fer o que és aconsellable de fer per

aconseguir una normalització lingüística del català a Catalunya? Hem de tenir en compte que la nostra situació és de resistència i que és molt diferent de la de Bèlgica on, per exemple, tot, absolutament tot, el que afecta a la comunicació lingüística en el país flamenc és monolingüista (publicitat, mitjans de comunicació, documentació jurídica, tràmits oficials). A Catalunya, en canvi, el bilingüisme és la llei (bilingüisme dels catalanoparlants, però en absolut dels altres que amb el castellà, i només entenent el català, ja en tenen prou).

Què es pot fer? Què és aconsellable de fer? La meua proposta pot semblar utòpica, però m'atreveixo a suggerir un camí que podria ésser el començament d'una viabilitat hipotètica i possible per aconseguir la normalització. Crec que s'hauria de forçar el coneixement indispensable del català quan es tracta de funcions, professions o activitats que requereixin un contacte amb el públic. Tothom qui exercís funcions d'aquesta mena hauria d'estar obligat a conèixer i parlar el català (a més de la llengua castellana, com ja se suposa). I això arribaria a l'extrem que, sense el coneixement de la llengua catalana no es podria fer un contracte laboral perquè hi mancava un requisit essencial.

Posaré un exemple: les coaccions del fet d'haver d'impartir la docència en castellà que es pateixen a la universitat catalana quan entre l'alumnat hi ha estrangers, per exemple, en els intercanvis d'Erasmus. Per què no es pot informar un alumne a l'hora de matricular-se sobre la llengua en la qual serà impartida aquella assignatura? Personalment he tingut alumnes que han anat un curs a l'estranger a completar els seus estudis, per exemple a Holanda, i se'ls informa ja abans d'anar-hi i a l'hora d'incriure's-hi en quina llengua serà impartida cada assignatura. Es violen els drets de l'alumne? De cap manera: n'hi ha prou de saber amb quina llengua serà impartida una determinada matèria.

Aquesta pràctica impositora afectaria una gran quantitat d'activitats públiques i empresarials de Catalunya i, almenys, com a llengua pública el català tindria la dignitat que li correspon. No voler entendre que la llengua pròpia de Catalunya és el català i que en aquests moments es troba considerablement en inferioritat, o és tenir pa a l'ull, o és jugar amb la creença que la unitat d'Espanya pot trobar-se en perill. La ignorància té una excusa, però la segona raó cau obstinadament en una gran temptació de dominació. Les minories culturals, sexuals, lingüístiques o de qualsevol mena, no han d'ésser mai oprimides en una societat que es vol justa i democràtica.

Pensem que, quan al·ludim a la normalització lingüística, de cap

manera podem deixar-la en mans d'un voluntarisme absolutament aleatori, ja que es fa necessària una certa coacció. Sense aquesta, els gossos continuen embrutint-se al carrer, la gent aparca allà on vol, els cartells proliferen anàrquicament en qualsevol paret, els deutes fiscals no es paguen, etc.

Una democràcia no s'imposa per llei, sinó que és una opció lliurement decidida per la ciutadania; però, una vegada decidida, cal fer respectar els drets i deures que la democràcia imposa. I l'ús del català per a qui tenim aquesta llengua com a pròpia, acaba essent un dret legítimament i democràticament adquirit pels catalans. Cal obligar a respectar-lo i, sobretot, cal impedir que es pugui coaccionar l'ús del català basant-se en tics recents de la societat espanyola i en concepcions dominadores legitimades des de la lectura única de l'estat espanyol i del seu nacionalisme.

El nou projecte de llei de l'ús del català, per a uns és massa radical i per als altres és massa tou. Sempre és discutible aquest tema perquè, en el fons, es tracta d'una qüestió de graus, de nivells i d'exigències; però, més enllà d'aquesta discussió i del debat entorn de com s'ha de confeccionar la norma, el que és absolutament inqüestionable és que cal trobar camins que siguin aptes per refermar i donar viabilitat a aquesta normalització del català. No perquè algú ho hagi dit, sinó per donar un ple acompliment de la democràcia que ens hem donat.

Precisament perquè la llengua, no solament és un mitjà d'informació i de comunicació, sinó que la identitat col·lectiva es construeix mitjançant el llenguatge. Tal com diu Michel Foucault: "la subjectivitat humana és constituïda pels diferents discursos que operen en cada context històric i social" (**L'arqueologia del coneixement**, 1972). Les identitats es creen en el discurs que hi ha en cada cultura. Adoptem molts papers diferents en la nostra vida quotidiana i és per això que la identitat és un fet dispers, divers, fragmentari i, de vegades, contradictori: home, dona, mare, pare, fill, filla, amic, amiga amant, subordinat, vianant, estranger, etc.

En la vida quotidiana els papers socials no estan pas predeterminats, sinó que estan en constant negociació: negociem les regles dels papers jugats en la nostra vida diària. Les identitats s'han d'anar treballant, negociant o defensant al llarg de la vida. Es tracta d'un procés. Encara que la nostra identitat tendeixi a ser dispersa, diversa i de vegades contradictòria, tots ens esforcem per donar-li un contingut i una certa coherència. Els processos de construcció de la identitat tenen lloc en les actuacions diàries de les persones en forma d'actor i d'audiència. Les estratègies, els nivells i els plans d'interpretació d'aquestes interaccions són complexes.

Tot plegat ens recorda que el tema de la llengua, de qualsevol llengua, no és una qüestió secundària, ni tampoc és una qüestió de normatives i reglaments. Els sociòlegs considerem la llengua com un instrument bàsic de construcció social de la realitat: tant pel que fa a la realitat subjectiva, com a la objectiva, com a la institucional. (Vegeu Berger, P., Luckmann, T., **La construcció social de la realitat**). La defensa, protecció i normalització de la llengua catalana és una qüestió que es refereix a la nostra identitat social catalana, més enllà de lleis, de preceptes i de normes.